

TONE REMC – študentski poslanec

Lenart Šetinc

Letos mineva 51 let od splošnih volitev v republiško skupščino Slovenije, na katerih je bil izvoljen prvi študentski poslanec. To je bil pomemben dogodek za študentsko gibanje in »slovensko pomlad 1968–72«.

Študentski poslanec Tone Remc (rojen leta 1942) se je aktivno vključil v študentsko gibanje in študentsko organizacijo (Skupnost študentov) v nemirnem času pred oseminšestdesetim letom. Po osnovni šoli je maturiral na klasični gimnaziji v Ljubljani, se zaposlil ter se po nekaj delovnih letih (med drugim je eno leto delal v nočnem ekspeditu Dela) vpisal najprej na Pravno fakulteto ter nato na Fakulteto za družbene vede. Bolj kot študij ga je vase posrkalo politično dogajanje v »slovenski pomladi 1968–1972«. Bil je aktiven član več študentskih akcijskih odborov, ki so bili organizacijska oblika dela Skupnosti študentov in študentskega gibanja. S svojo energijo, požrtvovalnostjo, poštenostjo in govorniško gorečnostjo si je, kljub pomislekom nekaterih študentskih voditeljev, ustvaril ugled upoštevanja vrednega študentskega politika. Pri tem so mu pomagale izkušnje iz nekajletnega udejstvovanja v družbenopolitičnih organizacijah na gimnaziji, v občinah Medvode in Ljubljana Center.

V študentski politiki so se kresala mnenja o razmerju med spontanostjo gibanja ter študentsko organizacijo. Tone se je zavzemal za tesno povezanost obojega. Sodeloval je v transformaciji družbenopolitične organizacije

zveze študentov v samoupravno skupnost študentov. Zamišljena je bila namreč kot politično pluralna organizacija, ki je prostor za aktivnosti in projekte vseh študentov pri uresničevanju skupnih interesov. V tem okviru so delovali: študentski sindikat, študentski Forum, pokrajinski klubi, študentski mediji, kulturno-umetniške skupine, fakultetni odbori pa tudi pluralne politične skupine študentov ter drugi ad hoc »aksijski odbori«, ki so organizirali več deset množičnih demonstracij, zasedb in zborov. Tako so študentsko gibanje podpirale in omogočale institucije Skupnosti študentov, ki je zagotavljala materialno in pravno podporo aksijskim odborom ter posredovanje študentskih zahtev vodstvu univerze in državnim organom. Tone se je zavzemal, da je, poleg množičnih javnih manifestacij in protestov študentov (»ulice«), nujno s stališči nastopati tudi znotraj državnih institucij. Za študentske interese se je treba, je poudarjal, bojevati v medijih, v organih univerze, v zakonodajnih organih in v okviru družbenopolitičnih organizacij. V skladu s sloganom tistega časa: bodimo realisti, zahtevajmo nemogoče. Leta 1970 je za Tribuno poudaril:

Ne smemo nastopati kot izolirana manjšina, kot privilegirani sloj, kot absolutna avantgarda, generacijsko določeni kritik, organizacija jeznih mladeničev ali kot anarhoidna skupnost, kar je bilo in je še navzoče, ne, potrebno je najprej analizirati samega sebe. Ne smemo pristati na sindikalistični kriterij intelektualistične elite, ampak nasprotno strniti intelektualno najrazvitejši del in socialno najbolj prizadeti del študentske populacije na osnovnih družbenih projektih in se učinkovito organizirati!

Študentska politika se je prvotno posvečala »sindikalističnim« vprašanjem: študijski pogoji, štipendije in študentski standard, študentski domovi, študentski servis, študentska prehrana ... Vzniknila je ideja »študent delavec«, da bi se študiju priznal status dela. Tone, ki je bil izredno socialno občutljiv, je tem vprašanjem, še posebej kot poslanec, posvečal veliko pozornost. Študentska politika je bila v tistem času pri izboljšanju statusa študenta uspešna: dosegli smo, da je status študenta zagotavljaj popolno zdravstveno varstvo, zgradili so se novi študentski domovi, uredil se je status študentskega servisa, zelo se je povečalo število štipendij, ustanovil se je sklad za študentske kredite, izboljšali

so se pogoji za študentske družine, zakonodaja je omogočila vključitev študijskih let v pokojninsko osnovo, izboljšali so se študijski pogoji na večini fakultet ter drugih višjih in visokih šol ...

Z ustanovitvijo Skupnosti študentov (1968/69) ter razmahom študentskega gibanja (1970/71) se je študentska politika, ob pomembnem prispevku Toneta, obrnila k širšim družbenim vprašanjem. V tem se je študentsko gibanje v Ljubljani v precejšnji meri razlikovalo od gibanj v Beogradu in Zagrebu. Programsko se je slovenska študentska politika zavzemala za spremembo razmer v svetu, za solidarnost, multikulturalnost, izražala protivojno razpoloženje (Vietnam, Kambodža, okupacija Češkoslovaške); odprla je nacionalno vprašanje (mednacionalni odnosi v federaciji; še posebej pa položaj slovenske manjšine v Avstriji in Italiji), a se je uprla nacionalizmom; se zavzemala za večjo samostojnost federalnih enot; za oblikovanje dolgoročnega razvojnega programa; zahtevala demokrati-zacijo (pluralizem; svobodo govora, zoper policijsko državo ...); postavljala socialne zahteve, kot so zagotovitev enakih izhodiščnih pogojev za šolanje, odpravo neopravičenih socialnih razlik; zahtevala reformo univerze (večjo avtonomnost, programsko prenavo, boljše pogoje dela, ter vzpostavljanje »alternativne univerze«). Pogosta je bila ostra kritika jugoslovanske zunanje politike (obiskov predsednikov Nixona, Delmasa ...). Tisto obdobje je zaznamoval tudi pravi kulturni razcvet: študentski časopis Tribuna je v tem času dosegel svoj kreativni višek; Radio Študent je premikal mejnike pri razvoju radijskega medija na področju kulturne alternative ter popeljal svoje poslušalce v središče takratnega sodobnega svetovnega glasbenega izraza. Študentsko ustvarjalnost tistega časa dokazujejo tudi: Časopis za kritiko znanosti, ŠKUC, Jovanovičev študentski teater, OHO, foto skupina ŠOLT ter mnoge druge oblike študentske kulture ...

Leta 1969 se je Skupnost študentov na Tonetovo pobudo vključila v predvolilne aktivnosti za splošne volitve v republiško skupščino. Oblikovala je »študentski volilni program« ter predlagala študentske kandidate. Volilni program se je med drugim zavzemal: za osrednjo vlogo republiške skupščine, za princip neposrednosti v nasprotju s posredniško demokracijo, za (družbeno) odgovornost, za znanstveno in strokovno utemeljenost politike, za demokratizacijo kadrovske politike, socializacijo medijev, demokratizacijo zunanje politike, za večjo podporo kulturi, za avtonomno in odprto univerzo, za uveljavitev delovnega statusa študenta, za enotno zdravstveno varstvo študentov ... V okviru

organizacijskih oblik Skupnosti študentov je bilo predlaganih 13 kandidatki in kandidatom. Za »republiški zbor«, ki se je volil na neposrednih volitvah, sta bila predlagana študent Tone Remc in profesor na Filozofski fakulteti dr. Vojan Rus. Za »prosvetno kulturni zbor« ter »socialno zdravstveni zbor« (ki sta bila voljena na posrednih volitvah prek kandidacijskih konferenc) pa smo bili predlagani: Dušan Semolič, Marko Ilesič, Boris Dolničar, Dunja Obersnel, Marjan Hruševar, Marička Stanič, Dimitrij Rupel, Borko De Corti, Janušek Šefman, Milan Pintar in Lenart Šetinc. Na posrednih volitvah na kandidacijskih konferencah študentski kandidati nismo bili uspešni. Na neposrednih volitvah za republiški zbor pa sta bila uspešna oba kandidata! Zanimivost teh volitev je bila tudi v tem, da smo predstavniki Skupnosti študentov kot pooblaščenca obeh kandidatov prisostvovali pri štetju glasov na voliščih. Tako smo študenti dobili poleg profesorja Rusa svojega poslanca – študenta. Poslanski mandat in delo v republiški skupščini so bili Tonetovi zvezdni trenutki! Postal je eden najbolj aktivnih poslancev, pridobil si je ugled kot delaven, vztrajen in pogumen predlagatelj mnogih odločitev skupščine. Postavljal je neprijetna poslanska vprašanja, med drugim o »dejavnosti organov kazenskega pregona med študenti«, v spominu ostaja njegova podpora organizaciji katoliških študentov.

V skladu s študentskim volilnim programom, ki je obljubljal demokratizacijo kadrovske politike, je ob razpravi o predlogu zakona o volitvah članov predsedstva federacije iz Slovenije predlagal »Remčev amandma«, ki je posegel v takrat uveljavljeni način kandidiranja prek Socialistične zveze delovnega ljudstva (v nadaljevanju SZDL) (naslednice OF, kjer so sodelovale vse družbenopolitične organizacije, z odločilnim vplivom partijskega vrha) ter omogočil, da kandidate lahko predlaga tudi skupina 20 poslancev. Tonetovo dopolnilo je bilo sprejeto. Poslanci Remc, Matičič in Kreft so takoj po sprejemu zakona prišli v Kazino na sedež Skupnosti študentov, kjer so nam prisotnim članom študentskega vodstva predstavili priložnost, ki jo ponuja sprejeti amandma: poiskati je treba ustreznega kandidata. Organi Skupnosti študentov so podprli aktivnosti poslancev, ki so vstopili v stik z mnogimi uglednimi možnimi kandidati. Soglasje h kandidaturi je dal član Izvršnega sveta (»vlade«) Ernest Petrič, ki ga je 25 poslancev 13. julija 1971 tudi formalno predlagalo. Že naslednji dan je kandidat umaknil soglasje, z obrazložitvijo, da se z njegovo kandidaturo niso strinjali »ustrezni politični dejavniki« v Sloveniji. Tako poslanci

niso uspeli izkoristiti možnosti, ki jo je omogočil »Remčev amandma«. Ne glede na to bi lahko šteli ta dogodek kot zametek parlamentarizma v Sloveniji, kot poskus neodvisnega delovanja skupine poslancev.

A iz poskusa delovanja neodvisnih poslancev je nastala afera »Akcija 25 poslancev«. V obrambo kadrovskega monopola družbenopolitičnih organizacij (pod vodstvom partijskega vrha) je bila sprožena »protiakcija« zoper 25 poslancev ter še posebej zoper Remca in Matičiča. Glavni očitke je bil, da je sicer »Remčev amandma« nesporni znak demokratizacije, vendar da »Akcija 25 poslancev« ne more nadomestiti postopka v SZDL. Začela se je gonja družbenopolitičnih organizacij proti samovoljnosti skupine 25 poslancev. Skupnost študentov je bila edina organizacija, ki je v celoti podprla poslance, tako sta se s sporočili javnosti avgusta 1971 oglasila Mednarodni odbor ter Izvršni odbor Skupnosti študentov. Na stališče politične nomenklature, da »brez SZDL ne more biti demokracije«, sem na seji predsedstva SZDL kot predstavnik Skupnosti študentov poudaril, da je še manj možna demokracija brez skupščine ter da ta ne sme biti aparat za sprejemanje sklepov, ki so bili prej sprejeti drugje. Študentska organizacija je posebej podprla poslanca Remca in Rusa, ki sta v celoti upravičila zaupanje s svojim poslanskim delovanjem. Kljub nekaterim drugim javnim glasovom v podporo 25 poslancev – naj omenim najbolj izpostavljene Matevža Krivica, Mojco Drčar Murko, dr. Božidarja Debenjaka, Cirila Zlobca – so različne politične sankcije zadele jedro poslancev »Akcije 25 poslancev«. Šele leta 1989 je republiška skupščina sprejela sklep o rehabilitaciji udeležencev te zgodovinske poslanske akcije.

Tone je bil tudi aktiven v organih federacije ter v drugih okoljih, predvsem na Hrvaškem. Leta 1971/72 je bil član predsedstva Zveze študentov Jugoslavije. Med drugim je imel govor tudi na vroči stavki hrvaških študentov v novembru 1971, ki je bil v Sloveniji kljub dobremu namenu ocenjen za politično neprimerno dejanje ter objektivno podporo hrvaškim nacionalistom ... V tem govoru je Tone hrvaške študente med drugim opozoril, da je, kdor začne z akcijo, odgovoren za končne učinke in implikacije svojih odločitev ter nosi odgovornost za sredstva, ki jih je v političnem boju izbral. V vodstvu Skupnosti študentov je bil Tonetov govor v Zagrebu povod za poglobljeno razpravo o usodi federacije, hrvaškem nacionalizmu, novinarskem poročanju o dogajanju ter o tem, kakšna bi morala biti reakcija Skupnosti študentov ob dogajanju

med hrvaškimi študenti. Nastop Toneta Remca na plenumu zveze študentov v Zagrebu pa je bil povod za predlog za njegov odpoklic kot poslanca republiške skupščine. Vodstvo Skupnosti študentov je januarja 1972 sprejelo izjavo v njegovo podporo ter poudarilo njegovo poslansko delo na področjih: razvoja političnega sistema, priprave dolgoročnega koncepta razvoja Slovenije, socialne politike, odnosa do manj razvitih področij, kadrovske politike ter zunanje politike, zlasti manjšin. Poudarilo je tudi, da je Tone v študentski organizaciji vedno deloval proti pojavom nacionalizma. Podpora študentov ni zalegla, v marcu 1972 je Tone moral končati svoj poslanski mandat.

Po izločitvi iz uradnega političnega udejstvovanja je Tone doživel najtežje trenutke v svojem tudi sicer ne prav lahkem življenju. Ostal je celo brez sredstev za preživljanje, dokler se ni zaposlil na Zavodu za statistiko. Tone, sin padlega borca NOB, je izhajal iz materialno šibke družine, z materjo sta živela v zelo skromnih razmerah. Skromnost je bila njegova stalnica skozi celo življenje. Po odhodu iz profesionalne politike se je spopadal tudi s hudo boleznijo, ki je leta 1997 povzročila njegovo prezgodnjo smrt.

Kljub izločenosti iz političnega življenja je ostal aktiven politik, tako je bil član Odbora za varstvo človekovih pravic (Roška, 1988), aktivno spremljal delo političnih strank, svetoval v volilni kampanji (študentskega kolega) Dražena Budiše na hrvaških predsedniških volitvah leta 1992 (na katerih je zmagal Franjo Tuđman). Tone je svoje življenje zapisal politiki, ki po njegovem razumevanju ne sme biti umazana igra, temveč demokratično, odgovorno in pogumno upravljanje družbeno pomembnih zadev. Tone je bil homo politikus v polnem pomenu te besedne zveze.

Kljub nekaterim zbadljivkam o njegovih donkihotskih prizadevanjih je treba priznati velik Tonetov prispevek k slovenski pomladi 1968–1972, ki jo je označevalo študentsko gibanje ter prebujanje liberalne politike v slovenski zakonodajni in izvršni oblasti ter politični javnosti. Imel je zasluge pri tem, da se je študentska politika usmerila od ozkih sindikalističnih zahtev k širšemu političnemu polju; da je poleg spontanosti študentska politika uspešno prodrla v takratne institucije oblasti; da poslanska neodvisnost ni bila le črka na papirju (kar bi bil tudi v današnjih sicer drugačnih razmerah velik dosežek!); da je slovenska študentska politika pomembno vplivala na druge študentske centre v federaciji.